

ve, impellente illum obligatione interna, (§. VII.) idque 21) et homo, nullo religionis sensu imbutus, quandoque faciat, eo, quod actionem, præluciente ratione, bonam sibique utilem fore cognoverit: non tamen 22) ideo dicendum sit, atheum posse juste agere: (§. VII.) multoque minus, 23) etiamsi detur, quod sine impietate dari nequeat, non esse Deum, nec res humanas curare, tamen aliquod jus naturæ futurum esse. *) Vid. Grot. proleg. jur. bell. et pac. §. XI.

Po-

Ad §. 14.

Tamen aliquod jus naturale futurum esse. Jus naturale non penitus interiret, ut pro certo sumit Heiniccius, tametsi Dei existentia, aut ignoretur turpissime, aut impiissime abnegetur. Quia secluso per summam impietatem Deo, vel ejus providentia, subsisteret jus aliquod naturale, imperfectum illud quidem, et minus propium, cum aliqua suppetat obligatio, imperfecta utique, et minus propria etiam, propterea quod natura, vel ratio sola nequit veram propriamque obligationem, ut supra animadversum est §. 6. inducere. Nihilominus iis ipsis, qui negant aut Deum ignorant, motivum aderit etiam aliquod à malis, atque pravis actionibus abstinendi: quia in ipsa hominis natura, atque in actibus ipsis ratio est aliqua, cur aut congruum sit, aut debitum alios quidem actus divina lege esse præceptos, vetitos alios; quandoquidem absque piaculo existimari nequit mundi summum opificem non aliqua motiva, et æquissimas causas præ se tulisse cum naturæ præcepta ederet, ut probant Scholastici adversus Puffendorfium, et alios, præsertim Concina de jur. nat. Diss. 1. à c. 8. et Diss. 2. à c. 9. ubi bonitatem, et turpitudinem ante omnem legem inesse actionibus dilucide monstravit, et hæc est moralitas, quæ objectiva vocari solet, vel fundamentalis etiam. Communem igitur opinionem hanc amplexatus erat Grotius, in proleg. §. 11. et apertius lib. 1. c. 1. quod maxime usit istos homines, et ideo apud omnes fere illos immerito odio laborat. v. Concin. Diss. 2. c. 9. n. 6. Finetti lib. 7. c. 1. in fine, lib. 10. c. 6. lib. 11. c. 2. et D. Petri Perezii Valiente Appar. jur. publ.

lib.

*) Potius ergo juri naturæ veluti nervos incident, qui illud sine Deo concipiunt, et legem sibi sine legislatore fungunt. Omnes sane, qui paulo religiosius philosophati sunt, agnoverunt, et jus omne à Deo proficisci, et, si illum existere neges, nihil jam amplius justum injustumve fore. *N.B.* Ipse Deus O. M. ad justitiam incitaturus Abraham: Ego, inquit, sum יְהוָה Deus sibi sufficiens vel omnipotens: ambula coram me: et esto integer. Gen. XVII. 1. Et Apostolus Hebr. XI. 6. eum, qui ad Deum accedere velit, credere debere, ait, ὅτι οἱ τοῖς ιδεῖσιν αὐτὸν πιστεύοντες γίνεται: esse Deum, et præmia largiri iis, qui ipsum requirant. X. Immo et Cicero de nat. Deor. I. 2. Haud scio, inquit, *in*, pietate adversus Deos sublata, fides etiam, et societas humani generis, et una excellentissima virtus, JUSTITIA, tollitur.

§. XV.

Quumque hoc jus complectatur leges, per rectam Cur rationem promulgatas, (§. XII.) recta vero ratio no- catur bis sit facultas ratiocinandi, seu veritates alias ex aliis cordibus inscrip- per necessariam concludendi rationem eliciendi: (Hist. phil. §. II.) facile patet, 24) cur hanc juris notitiam tum?

cor-

lib. 1. c. 5. ubi durissimas Ferdinandi Vasquez Menchacæ sententias, absque ejus offensione, temperat.

Ad §. 15.

Recta vero ratio nobis sit. Cave tamen ne rectam rationem pro actu ratiocinandi, seu ratiocinatione sumas: utrumque enim verum, et falsum esse potest, et recta ratio non potest non vera esse. Quia non qualcumque ratiocinationem, sed veram, et ex veris principiis recte propositis concludentem hic intelligimus; quæ rectitudo, et veritas in ipsa rerum natura sita est, nec hoc habet à nostra opinione. Itaque ad comparandam rectam rationem, rerum natura omni conatu expenda, et undequaque consideranda est, nec quid tantum proprium ratiocinantis, sed etiam generale totius hominum communitatis bonum curare debet. Quæ et alia multa adversus Hobbesium, et alios ex propria opinione rectam rationem æstimantes tradit Joann. Franc. Finetti de princ. jur. nat. lib. 4. c. 5.

cordibus hominum esse inscriptam , dicat Apostolus .
Rom. II. 15. Tribuit enim hominibus facultatem vel po-
tentiam de justo injustoque ratiocinandi : quæ , quum
non semper ponat actum , 25) cur , et infantibus à
quibusdam vindicetur connata quædam justi injustique
notitia , non obscurum est .

*) Elevant hujus phraseos èmphasim Grot. ad Rom. II. 15.
et Joann. Clericus. Art. crit. Part. II. Sect. I. Cap. IV. §. X.
qui illam nihil aliud innuere contendunt , quam quod lex
facile sine magistro disci , et memoria teneri possit , at-
que ideo multa accumulant veterum loca , ubi γνῶσθεν
διάτοις φρενῶν , γέραφαι φρενῶν ἵσω , γέραφαι τὸ τύψυχον , ni-
hil aliud significet , quam quod diximus . Sed his jam sa-
tisfecit Jo. Franc. Bud. Inst. Theol. mor. Part. II. Cap. II. §.
V. * ubi et Jo. Lockii sententiam accuratius examinavit

§. XVI.

An. ex-
sacrīs lit-
terīs vel
traditio-
ne deri-
vandum?

Ex eodem consequitur , 26) ut jus naturæ derivan-

dum

Ad §. 16.

*Ex eodem consequitur , ut jus naturæ derivandum non
sit ex sacrīs litterīs. Sæpius revelationem omnem à ju-
ris naturæ doctrina remotam vides ab his auctoribus , ne
quid scilicet obstaculi loco sit , quominus ea quæ lu-
bent proferant ; quo profecto nihil est ad quoslibet
procudendos errores accommodatius , ut funesta nimis
experientia constat. Contra nos asserimus in indagan-
dis juris naturæ principiis , atque præceptis , Scripturam ,
et Patres , et antiquos etiam sapientes in subsidium es-
se vocandos ; à revelatione saltem præscindi omnino
non posse. Quia quoties aliqua disciplina multas varia-
que complectitur veritates , quarum plures difficiles ,
obscuræ , et implexæ sunt , ipsa prudentia dictat , eos
qui in id studium incumbunt , iis uti debere omnibus ,
quæ ad veritatem facilius , ac certius detegendam con-
fere valent. Hoc itaque modo pius , et sapiens doctor
hac in re se gerere debet , ut primo quidem ratione ex
naturali principio deducta , quas statuit propositiones
confirmet : tum vero cum revelatione conferat , ostendat-*

dum non sit ex sacris litteris , nec 27) ex legibus di-
vinis positivis , veluti ex septem præceptis , quæ Noa-
cho data esse , jactant Hebræi : * quamvis , quum idem
sit revelationis , ac rectæ rationis auctor , facile largia-
mur , 28) non modo multa , quæ ratio dictitat , in sa-
cristi litteris repeti , sed et 29) miram esse utriusque
juris consonantiam , nec 30) quidquam Deum in sacris
pandectis vel præcipere vel prohibere , quod juri per
rectam rationem promulgato aduersetur .

*) Hebræi quomodo jus naturæ , et gentium ex septem præ-
ceptis , Noacho datis , derivent , ex instituto ostendit Jo.
Selden. de jure nat. et gent. secundum disciplin. Hebræorum.
Quamvis vero illam Hebræorum de præceptis Noachidicis
traditionem non omni fundamento destitui existimet Iau-
datus Buddeus Intrad. ad hist. pñlos. Hebr. p. 14. et 15. ta-
men nec probari hodie potest , illa vere data esse Noa-
cho , et si quædam eorum , quæ præcepta illa inculcant
vel prohibent , hodie nota sunt Noachidarum posteris: ea
illis non ex traditione , sed ex recta ratione , innotuerunt ,
ac proinde non sunt leges positivæ , sed per rectam ra-
tionem promulgatae .

§. XVII.

Porro ex eodem axiomate intelligimus , 31) jus na-
turæ non minus esse immutabile , quam ipsam rectam Jus na-
turali rationem , quæ non potest non semper eadem suique turæ im-
similis esse: adeoque 32) nec Deum , qui non potest , mutabi-
quod non vult , quidquam contra legem illam sempiter-
le .

C nam

datque eas revelationi ipsi consonas esse , vel saltem
minime repugnare. Præsertim cum multa , quæ in sa-
cristi scripturis præcipiuntur ad legem etiam pertinent
naturali , maxime in Evangelio , ubi præter ea , quæ
circa sacramenta , et fidei articulos sunt instituta , ni-
hil lege evangelica nec præcipitur , nec ut illicitum pro-
hibetur , quod non idem sit juris naturalis legibus vel
præceptum , vel prohibitum ut tenet Covarr. Var. lib.
3. c. 1. n. 5. cum Divo Thoma. 2. 2. quæst. 78. art. 1.
Soto , et communis Theologor. v. supra præf. not. 1.

nam indulgere , multoque minus 33) ullum mortalium in illam quidquam sibi imperii adrogare posse : *)

*) Eleganter apud Lactant. *Instit. divin.* VI. 8. Cicero : *Huic legi nec obrogari fas est , neque derogari ex hac aliquid licet , neque tota abrogari potest. Nec vero aut per Senatum , aut per populum , solvi hac lege possumus. Neque est querendus explanator , aut interpres ejus alius. Nec erit alia lex Rome , alia Athenis , alia nunc , alia posthac : sed et omnes gentes , et omni tempore , una lex contingit , unusquisque erit communis quasi magister , et imperator omnium , Deus , ille legis bujus inventor , disceptator , lator. Neque huic veritati refragatur Ulpianus l. 6. pr. D. de just. et jure , quam legem alibi satis exposuisse nobis videmur.*

§. XVIII.

Eius differentia à jure civili. Nec difficile jam erit , concipere JURIS NATURALIS , et CIVILIS differentiam. Nam 34) illud ex recta ratione ; hoc ex lege , sive viva voce , sive per scripturam promulgata , innotescit. 35) Illud tam late patet , ac ipsa recta ratio ; hoc cuique civitati proprium est. §. 1. et 2. *Inst. de jur. nat. gent. et civ.* 36) Illud ad actiones natura bonas malasque , internas ac externas ; hoc ad indifferentes et externas , quatenus saluti populi cuiusque vel reipublicæ attemperandæ sunt , *) pertinet.

*) Cicero de Invent. I. 38. Omnes leges ad commodum reipublicæ referre oportet , et eas ex UTILITATE COMMUNI , non ex scriptione , que in litteris est , interpretari. Ea enim virtute , et sapientia majores nostri fuerunt , ut in legibus scribendis nihil sibi aliud , nisi SALUTEM atque UTILITATEM REIPUBLICÆ propenerent , neque enim ipsi , quod obesset , scribere volebant , et si scrivissent , quem esset intellectum , resjudicatum iri legem , intelligebant. Demo enim leges legum causa salvavas esse vult , sed reipublicæ. Magnopere ergo falluntur , qui jus , quod naturale vocatur , ab utilitate profectum esse putant , veluti post Epicurum Horat. Serm. I. 3. cuius est πολυθραύτον illud :

Non natura p̄t testi justo secernere iniquum :

Sola est UTILITAS JUSTI prope MATER et æqui.

Verum est , nihil jure naturali præcipere Deum , tamquam ens sapientissimum optimumque , nisi quod sit utile : at non ideo aliquid præcipit , quod illud utile sit , sed quod

vo-

voluntati suæ conveniat. Non ergo justum aliquid est , quia utile : sed utile , quia justum est. Nam ὡφελεῖ πρᾶξις κατὰ φύσιν , emolumenū est omnis actio naturae consentanea , ut eleganter observat Marcus Antoninus Imp. *dis iaculī.* VII. 74. Sed hunc errorem eruditè profligarunt Grot. *proleg. jur. belli et pac.* §. XVI. Pufendorff. *de jur. nat. et gent.* II. 3. 10. et 11. et illustrissimus Sam. de Coccei. *de princ. jur. nat. et gent. sect.* II. §. IX. seq.

§. XIX.

Quamvis vero maxime inter se hæc jura differant: Ejusdem nullum tamen dubium est , 37) quin jus naturæ incrementabilem utilitatem adferat iis , qui juri civili excolendo in jure animum adpellunt , quum 38) et pleraque illius praecpta ipsum jus civile adoptet , iisque acriora poenarum vincula injiciat , l. 1. §. 1. *D. de just. et jur. §. ult. Inst. eod.* et 39) novas inde conclusiones elicit , et 40) numquam à jure civili , et stricto sejungenda sit naturalis equitas , ne sumnum jus in summam evadat injuriam.

§. XX.

Porro ex eo cognoscendi principium manifestum est , Brutaj 41) hoc jure non alias res creatas regi , quam hominem re natunes , quos solos rectæ rationis prærogativa donavit et non summum Numen , ac proinde 42) manifesto falsam es-regunse definitionem Ulpiani : *JUS NATURALE esse , quod natura omnia animantia docuerit.* l. 1. §. 3. *D. de just. et jur.* *

*) Observavit hoc jam Hesiodus , cuius notissimus est locus oper. et dier. v. 274. sequ.

Τίνεται γάρ αὐθέκτοις νέφον διεταγή Κρονίδων.

Ἐπιχθόνιοι μὲν ναὶ διηγοῦνται διανοῦσι τετράποδοι ,

Ἐπειδεῖν ἀπλάγησι , οἵτινες διανοῦσι τὸν αὐλεῖται.

Ἀυθέκτοις δὲ ἀδειαὶ διηγοῦνται , οὐ πολλὰς ἀριστεῖσι.

Namque hanc hominibus legem posuit Saturnius

Piscibus quidem , et feris , et avibus volucribus ,

Se mutuo ut devorent , quandoquidem JUSTITIA CARENT.

Hominibus autem dedit justitiam , quæ multo optima est.

Neque rem expedivit Jac. Cujac. in Not. prior. ad Inst. p.

C ii

8.

8. Tom. I. dum scripsit, quæ bruta faciunt incitatione naturæ, ea si homines ratione faciant, jure gentium eos facere. Sic enim non ideo aliquid erat juris naturæ vel gentium, quod idem faciunt bruta animantia, sed quod homines id faciunt, prælucente recta ratione.

§. XXI.

Quum præterea jus naturæ eas complectatur leges, Quid quæ universo generi humano per rectam rationem sunt promulgatae, (§. XII.) homines autem, vel singuli seorsum, vel, prout in certas societates coaluerunt, considerari possint: 43) jus, quo singulorum actiones reguntur, NATURALE; quod, quid in societatibus, et inter eas, justum injustumve sit, præcipit, JUS GENTIUM vocamus, adeoque 44) eadem juris utriusque sunt præcepta, eædem leges, quin immo jus GENTIUM est ipsum jus naturale, vitæ hominis sociali negotiisque societatum atque integrarum gentium adplacatum.*)

*) Itaque latius patet JUS NATURALE, quam JUS GENTIUM. Nihil enim recta ratio inter omnes gentes constituit, quod non et singuli observare certa ratione teneantur. At sunt quadam juris naturæ, quæ non æque commode adplicantur integris gentibus: e. g. jura matrimoniī, patriæ potestatis, cetera.

§. XXII.

An à jure naturæ principio cognoscendi, nec ipsis regulis, sed solo à diverso objecto, differre: adeoque 46) rationem eos fugere, sum sit? qui nescio quod jus gentium, à jure naturæ diversum, sibi fingunt. 47) JUS GENTIUM POSITIVUM vel SECUNDARIUM, quod veteres commenti sunt, proprie huc non pertinere, quum nec à Deo constitutum, nec per rectam rationem promulgatum, nec universo generi humano commune, nec denique immutabile sit.*)

*) Pleraque quæ ad jus gentium positivum referuntur, vel ex ipso jure naturæ, vel ex moribus, vel ex lege aliqua, pluribus gentibus communi, oriuntur. Ita jura legatorum pleraque ex jure naturæ recte explicantur. Multa quoque inter se servabant Graci, quæ barbari insuper habebant,

v. gr. ut inducias darent victis ad cadavera tollenda. Postea mores Germanorum poene omnibus gentibus communes facti sunt, uti recte observabit Grot. de jure belli et pac. II, 8, 1. 2. Denique et inter Christianos mores quidam inoleverant, quorum apud posteros vix mansit vestigium. Leibnit. Praefat. Cod. jur. gent. dipl. pag. VIII. cuius et hoc est elegantissima observatio, quod multa, quæ olim Pontifex Romanus veluti in communi gentium Christianarum republica sanxerit, pro jure gentium communis.^{N.2}

sint habita. Quod elegante exemplo de usu balistarum aduersus Christianos ex cap. un. X. de sagittar. illustrat Hert, ad Pufendorff. de jure nat. et gent. Lib. II. Cap. III. §. XXIII. litt. c.

§. XXIII.

Itaque non inutile fuerit, jura hæc, quum ad eamdem normam exigenda sint, hoc libello conjungere, illa tamen, quum et obiecto, et ad applicatione differant, simul in tractationes distinguere, et utrumque jus seorsum eo expendere ordine, ut librum opusculi priorem JURI NATURÆ; posteriorem JURI GENTIUM destinemus.

CAPUT II.

De Actionum Humanarum Natura atque Indole.

§. XXIV.

Ex iis, quæ hactenus de natura, et constitutione Transi- juris naturæ ac gentium diximus, non obscurum tio ad esse existimamus, illud ad dirigendas HOMINUM ACTIO-tracta-nes pertinere, adeoque rem ipsam exigere, ut de ea- tum de rum natura atque indole paulo accuratius agamus. actioni- bus hu- manis.

§. XXV.

Varios in homine motus, variasque contingere mutatio-^{Quid ac-} tiones, ab ipsa rerum omnium magistra, experien-^{passio?} tia, satis superque convincimur. Quum vero motus nul-^{Quid ac-} lus sine sufficiente aliqua causa motrice fieri atque in-^{intio in-} telligi possit: motus quoque omnes, quos in homine terna, et de-excerna?